

Література

1. Гинзбург Г.И. Ваш ребёнок и музыка // Початкове навчання та виховання. – 2006. – №19-21. – С.70-79.
2. Личковах В.А. Переживание красоты. – К.: Мистецтво, 1987. – 87 с.
3. Пампурин В.П. Внутренний мир личности и искусство. – Свердловск: Изд-во Урал-ун-та, 1990. – 212 с.
4. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: Навч.-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
5. Старчеус М.Т. Эмоциональный мир человека // Вопросы психологии. – 1992. – №10. – С.118-127.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. – Т.3. – К.: Рад. шк., 1977. – 670 с.
7. Щербо А.Б., Джола Д.Н. Красота воспитывает человека. – К.: Рад. шк, 1977. – 103 с.

О. Власова

ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

Виховання як важливе явище суспільного життя здавна стало провідною функцією людського суспільства, воно – частина процесу соціалізації, який відбувається під певним педагогічним та батьківським контролем. Виховання є не тільки навчанням, а й впливом на весь духовний світ дитини, на усі складові її психіки з метою формування в неї потреби в необхідній суспільству й самій людині поведінці, здатності до саморегулювання і самовиховання [8, с.95]

В усі часи і серед різних народів родинне виховання було і залишається незамінною цінністю, головною духовною основою життя нації. Адже саме у сім'ї дитина пізнає і отримує перші уявлення про себе та інших людей, розвиває необхідні для життя соціальні навички спілкування. Тобто родина створює передумови для взаємопроникнення світу дітей і світу дорослих, являється провідною ланкою їх соціалізації.

Особливу увагу на проблеми й важливість сімейного виховання звертав Антон Семенович Макаренко – видатний український радянський педагог, письменник, учений й практик. Досвід і поради Антона Семеновича стосовно сімейного виховання вивчаються вітчизняними педагогами й ученими (дослідження Е. Монозонна, М. Ярмаченка, В. Кумаріна, Л. Новікової, А. Фролова та ін.), а також знаходять своє застосування у виховних системах інших країн [2, с.157].

В Японії, з її міцними національними традиціями й загостреною турботою про дітей, оцінили соціальну направленість педагогіки А.С. Макаренка, використовуючи досвід Антона Семеновича стосовно дитячої гри: її ролі у вільному вияві особистості маленької дитини, у самовихованні цілеспрямованості та здатності до зосередженості усіх своїх сил, у сполученні раціонального й емоційного [1, с.151].

У Німеччині також цікавились педагогікою А.С. Макаренка. Він привернув їхню увагу як маловивчений «сучасний класик педагогіки», котрий водночас є видатним педагогічним письменником. Німецькі педагоги та учені (Г. Хіллінг, Х. Нооль, Е. Хаймпель, Л. Фрезе) вважають, що в нього й зараз є чого повчитися не лише співвітчизникам, а й усьому світові [3, с.159].

Педагогічну діяльність А.С.Макаренка глибоко вивчали й продовжують вивчати у англійських країнах: США, Канаді, Великобританії. У змістовних статтях, розміщених у спеціальних науково-педагогічних виданнях, порушуються питання щодо виховання в колективі (Б. Бейкер, К. Бауерз, Л. Прііс, В. Шимоняк), методів соціалізації

молоді (Ф. Лоуренс, В. Лунетта, У. Бронфенбреннер, К. Дуул), сімейного виховання (У. Бронфенбреннер, П. Елстон, В. Зільбермен, С. Джекобі), продуктивної праці як чинника виховання (Дж. Данстен, У. Фрейзер) тощо [3, с.162].

Ми знаємо, що А.С. Макаренко розглядав сімейне виховання як організацію всього життя дітей. А «все життя» – складне переплетення відносин: виробничих, культурних, правових, побутових, особистих, моральних, педагогічних. Батьки мають дбати про окремі деталі виховної роботи: про дисципліну та батьківський авторитет, про гру, їжу й одяг, про ввічливість і т.д. [8, с.152].

Звернімося до деяких питань загального значення, на яких особливо наголошував А.С. Макаренко у своїй «Книзі для батьків».

Добре виховати свою дитину легко може кожна людина, якщо тільки вона цього дійсно хоче, а крім того, це – справа приємна, радісна, щаслива. Правильне виховання з самого раннього віку – зовсім не така важка справа, як багатьом здається. Виховати дитину правильно, нормально набагато легше, ніж перевиховувати. Зовсім інше – перевиховання. «Якщо ваша дитина була вихована неправильно, якщо ви щось пропустили, мало звертали на це увагу, а, можливо, й полінувались, запустили дитину, тоді вже багато що потрібно перероблювати, виправляти. І ось ця робота виправлення, робота перевиховання вимагає набагато більше сил і більше знань, більше терпіння» [6, с.359].

Батьки відповідають за свою родину перед суспільством. Хоча кожна сім'я являє собою колектив рівноправних членів суспільства, все ж функції батьків і дітей відрізняються тим, що перші керують родиною, а другі виховуються у ній. Якщо всі члени родини це розуміють, то й виховна робота буде побудована вірно.

Питання, також варте батьківської уваги – мета виховання. В деяких сім'ях можна спостерігати повну бездумність в цьому питанні: живуть поруч батьки і діти, й батьки сподіваються на те, що все вийде само собою. Звичайно, що в такому випадку й результат завжди буде випадковий.

«Не можна добре виконати ніякої справи, якщо невідомо, чого саме хочуть досягнути. Батьки мусять добре знати й розуміти, що саме вони хочуть виховати в своїй дитині. Ця робота не в усіх сім'ях відбувається однаково успішно й успіх її залежить передусім від використання правильних методів виховання. А як раз деякі батьки не думають над цим питанням» [4, с.362, 364]. Вони люблять своїх дітей, насолоджуються їх товариством й абсолютно забувають про те, що несуть моральну відповідальність за їх виховання

Перш ніж починати виховувати своїх дітей, зазирніть в себе самих, перевірте свою власну поведінку, бо саме вона є вирішальною. Не треба думати, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте, або наказуєте. Ви виховуєте її у кожний момент свого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома. Як ви одягастесь, як розмовляєте з іншими людьми і говорите про інших, як і чому ви радієте й від чого засмучуєтесь, як спілкуєтесь, як смієтесь, читаєте книжку – все це має для дитини велике значення. Найменші зміни в тоні дитина бачить або відчуває, усі повороти вашої думки доходять до неї невидимими шляхами. Батьківська вимога до себе, батьківська повага до своєї родини, батьківський контроль над кожним своїм кроком – перший і найголовніший метод виховання [4, с.365-366].

А.С. Макаренко звертав увагу на те, що серед батьків розповсюджена хибна думка, – багатьом здається, що для того, аби виховувати добре – а усі батьки бажають добре виховувати своїх дітей, – необхідно володіти якимсь секретом. Той, хто знає цей секрет, виховує добре й вдало.

Правда, добре чи погано йде виховання, батьки зазвичай вимірюють стосовно себе; якщо дитина добре до них ставиться, виховання йде добре. Про правильність виховання розмова починається тоді, коли діти брутально ставляться до батьків, не слухаються й взагалі – виховували одне, а вийшло чи виходить інше. Частіші випадки – коли пізно похопились – вже вийшло не те, і тут починаються пошуки секрету й всемогутніх засобів. Причому «не те» вимірюється так само: ставлення до батьків, а все

інше здається, аби
ки важливий в
жди неблагопо
виправлення с

А.С. Макар
редбачає ура
навколишнім я
ності лише у т
(людьми, речам
дій батьків і пе

Та при щ
з боку соціальн
таке, але й сту
ність, взаємозв
концепції А.С.М

Порівняє
А.С.Макаренка

Перша ус
це система зовн

Друга уск
всього самостій

Третя уск
людину навчати
примусити її хо

Та, як до
грунтовані. Пра
ним гуманізм
виховання:

– прагнут

– перевих

– потрібн

– необхід

– завжди

– дянин, і

– висуват

– не спод

– не розр

– оберігат

Співставле
завдання, яке ма
від утопізму й
виконувати своє

«Вихованн
громадяни нашо
майбутні батьки
вирости чудовим
ша старість. Пра
наше майбутнє г

Сім'я зав
становленням л
сім'ї має вплив
формою, в меж
особистості й су
ем досвіду», ам

інше здається досить якісним й прийнятним. А між тим, ставлення до батьків настільки важливий важіль виховання, що коли у цій області неблагополучно, то майже завжди неблагополучно і в інших. Не дивно, що батьки занепокоєні й шукають засоби виправлення ситуації [6, с.468].

А.С. Макаренко стверджував, що виховання як широкий соціальний процес передбачає урахування численних відносин, що об'єктивно складаються між дитиною й навколишнім життям, розвиток цих відносин. Формування особистості набуває цілісності лише у тому випадку, коли розвиваюча сукупність відносин дитини зі світом (людьми, речами, подіями, явищами) перестає бути «хаосом» в результаті доцільних дій батьків і педагога [2, с.155].

Та при цьому надзвичайно важливі не тільки різноманітні впливи на особистість з боку соціального середовища, не тільки характер життєвих обставин й виховання як таке, але й ступінь узгодженості, взаємодія між цими явищами. Думка про погодженість, взаємозв'язок соціалізації й виховання, стає своєрідним «каркасом» теоретичної концепції А.С.М.

Порівняємо існуючі у нас і за кордоном установки на виховання дітей з досвідом А.С.Макаренка:

Перша установка. Дитина нічого не може сама, тому виховання та навчання – це система зовнішніх впливів.

Друга установка. Людина, що росте й формується може досягати абсолютно всього самостійно. Життя всьому навчить.

Третя установка констатує неспроможність двох перших: «Можна примусити людину навчатися й працювати, засвоювати певні правила поведінки, та неможливо примусити її хотіти» [1, с.153].

Та, як доводить педагогічний досвід А.С. Макаренка подібні установки необґрунтовані. Практична робота та спостереження А.С. Макаренка пронизані практичним гуманізмом, дозволили йому сформулювати основні принципи сімейного виховання:

- прагнути до правильного виховання, щоб пізніше не довелося працювати над перевихованням, що набагато складніше;
- потрібно пам'ятати, що батьки мають керувати родиною;
- необхідно мати мету й програму виховної роботи;
- завжди пам'ятати, що дитина не тільки ваша радість, але й майбутній громадянин, що ви відповідаєте за неї;
- висувати суворі вимоги передусім до власної поведінки;
- не сподіватися на якісь рецепти чи фокуси, бути простим та щирим;
- не розраховувати на великі витрати часу, треба вміти керувати дитиною, а не оберігати її від життя; [5, с.368].

Співставлення існуючих педагогічних установок з досвідом А.С. Макаренка – завдання, яке має першочергову вагу. Це шлях до очищення нашої сімейної педагогіки від утопізму й схематизму, шлях до гуманістичної педагогіки, що здатна ефективно виконувати своє соціальне природно-історичне призначення.

«Виховання дітей – найважливіша область нашого життя. Наші діти – майбутні громадяни нашої країни й громадяни світу. Вони будуть творити історію. Наші діти – майбутні батьки та матері, вони також будуть виховувати своїх дітей. Наші діти мають вирости чудовими громадянами, гарними батьками. Але і це не все: наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, наша вина перед іншими людьми, перед суспільством» [5, с.152].

Сім'я завжди була важливим фактором виховання підростаючого покоління, становленням людини як суб'єкта соціальної діяльності. Характер взаємовідносин в сім'ї має вплив на формування дитини як особистості. Вони стають тією соціальною формою, в межах якої та за допомогою якої вирішуються питання взаємовідносин особистості й суспільства [9, с. 96]. Називаючи Антона Семеновича Макаренка «генієм досвіду», американський професор Б. Бейкер зазначає, що базисні проблеми, які

досліджував М., залишаються актуальними донині і стосуються всього світу, незважаючи на різні теоретичні засади і практичне застосування [3, с.162].

У пошуках нових орієнтирів освіти і теоретики, й практики часто намагаються вийти на щось нове, щось таке небувале, що рішуче б змінило на краще виховний простір нашого соціуму. Пошуки нових підходів, методів, безумовно, потрібні. Та при цьому хіба не варто озирнутися назад, перечитати книжки, які були розірвані на цитати, прокоментовані у статтях та підручниках? Напевне виявиться, що вони написані й для майбутнього, тобто для нашого сьогодення [1, с.158].

Література

1. Бейлінсон В. Социальная педагогика А.С. Макаренко // Народное образование. – 2005. – № 6. – С.151-154.
2. Голованова Н. Социализация и воспитание «по А.С. Макаренко» // Народное образование. – 2005. – № 6. – С.155-158.
3. Дичек Н.П., Ярмаченко М.Д. Англомовні дослідження спадщини А.С. Макаренка // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 1994. – № 2(3). – С.158-162.
4. Макаренко А.С. Книга для батьків. – М.: Правда, 1986. – 448 с.
5. Макаренко А.С. Избранные педагогические сочинения в 2-х томах. – Т.2. – М.: Педагогика, 1977. – 320 с.
6. Макаренко А.С. Избранные произведения в 3-х томах. – Т.3. – К.: Радянська школа, 1985. – 590 с.
7. Філософський словник.
8. Яцук О. Естетичне виховання в сім'ї засобами музики // Теоретичні та практичні питання культурології. – вип. XVII. – Мелітополь. – 2005. – С.95-99.

Т. Вовнянко

ОСОБЛИВОСТІ УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ШЕСТИРІЧНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Вступ дитини до школи супроводжується зміною динамічного стереотипу, що склався в дошкільний період життя. Тепер дитина стає школярем, і її основна діяльність – навчання. Навчання вже з перших днів потребує від учорашніх дошкільнят певної працездатності, розумової активності, зосередженості, уваги, пам'яті, вольових зусиль, вміння входити в контакт з учителями й однокласниками. Разом із тим систематичні навчальні заняття у школі, різке зменшення рухової активності, значне статичне напруження, нові обов'язки та вимоги дисципліни – велике навантаження для дитячого організму в цьому віці. Від того, як пройде адаптація на першому році навчання, буде залежати працездатність та успішність у наступні роки навчання.

Шестирічки – це особливі діти. У них зберігаються притаманні дошкільному віку особливості мислення: домінує мимовільна пам'ять, внаслідок чого запам'ятовується не те, що потрібно, а те, що цікаве; специфіка уваги дозволяє продуктивно виконувати певну роботу лише протягом 10-15 хвилин. Крім того, хотілося б зупинитися на 5 етапах готовності до школи, які виділила

К. Н. Поливанова:

I тип – « дошкільники». Сама назва цього типу вказує на те, що діти, які сюди відносяться залишаються на дошкільному рівні регуляції поведінки.

II типом є типові шестирічки – «майже учні». Для них характерна шкільна поведінка.

III тип виконувати

IV тип створюється бисті стосунки дорослими.

V тип з учителем.

матеріалу, щ

Період лість цього п

піврок, і нав

легшує дітям

здорових діт

наявності ком

ться серед ді

ними захворю

шкільної зріл

хвороби (знач

В конц

фаза в стан

особистого р

навчальну, зм

як велика со

Пробле

Р.В. Овчарова

ної виділяемо

1) висо

адекватно);

2) сере

розуміє учбов

3) низь

жить на здор

Крім то

більш важлив

Серед них на

фліктів, добрі

Підсум

шести років не

ги і педагоги в

ний період ад

переломних пе

школи залежит

дитини.

Література

1. Потапова Н.
2. Чуткіна Г.М.
3. Мухіна В.С.
4. Коцур Н.А.